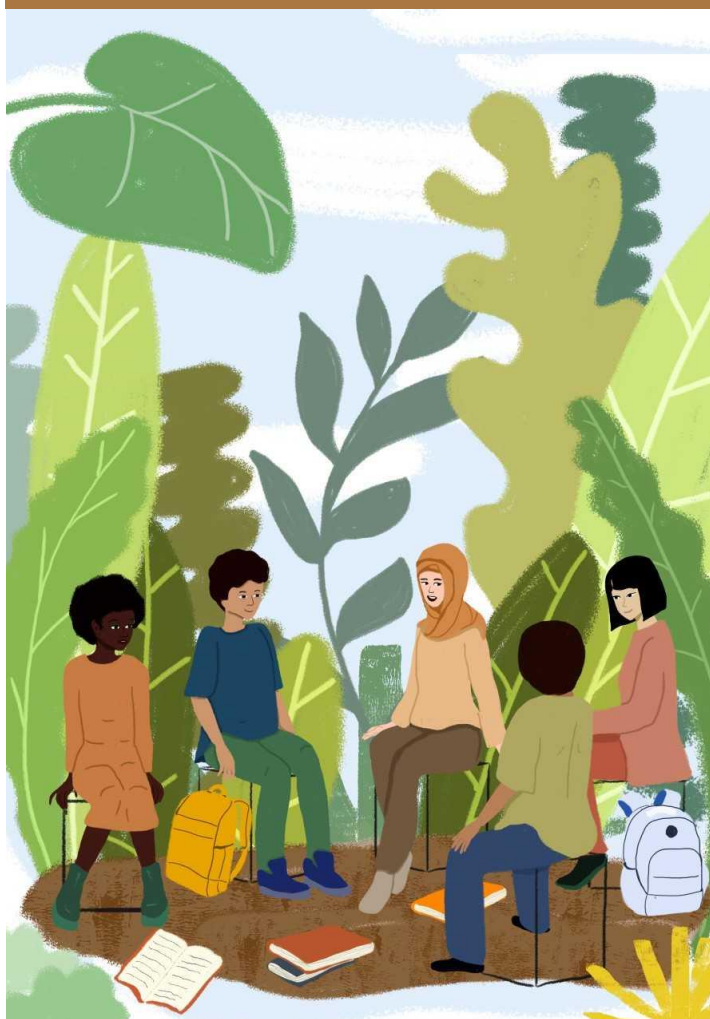

Parlem de racisme a les escoles

**Guia
pedagògica**
Gener 2024

Direcció de Serveis
de Drets Humans,
Justícia Global i
Cooperació
Internacional

**Ajuntament
de Barcelona**

Copyright

© Ajuntament de Barcelona, 2024

Avís legal

Tots els drets reservats.

No es permet la reproducció total ni parcial de les imatges o textos d'aquesta publicació sense prèvia autorització.

Títol

Parlem de racisme a les escoles

Redacció

Centre de Recursos en Drets Humans

Direcció de Serveis de Drets Humans,
Justícia Global i Cooperació Internacional
Àrea de Drets Socials, Salut, Cooperació i
Comunitat

Índex

1. Introducció	5
2. Metodologia	6
2.1. Finalitat i objectiu	6
2.2. Grup destinatari	7
2.3. Pautes per a l'ús de la guia	7
3. Context	9
3.1. Què és el racisme?	10
3.2. El racisme institucional en l'àmbit educatiu	12
4. Drets humans i antiracisme a l'escola	14
4.1. L'antiracisme: una pràctica necessària per transformar l'educació	14
5. Proposta d'activitats	16
Bibliografia i recursos	22
Glossari	24

1 Introducció

La present guia és una eina que posem a disposició del professorat, tot i que, tal com està plantejada, la pot utilitzar qualsevol persona que tingui entre les seves responsabilitats la formació de la infància i l'adolescència, com ara monitores de lleure, d'esplais o caus, etc. Es fa amb la finalitat de prevenir el racisme i promoure pràctiques d'acció positiva a les escoles, en el marc de les accions estratègiques dirigides a l'àmbit educatiu i portades a terme a través de la "Mesura de Govern per una Barcelona Antiracista 2022-2025", creada degut a la preocupació creixent davant les situacions de racisme a la ciutat.

La guia acompanya el visionat de la càpsula audiovisual titulada "El racisme a les escoles", en la qual, a través de la veu i experiències de cinc joves, s'incita la reflexió i el debat sobre el racisme per tal de generar consciència i comprensió sobre la necessitat d'erradicar i prevenir el racisme.

Aquesta guia s'estructura en quatre apartats. A l'apartat 1 "Metodologia" s'explica la finalitat i objectius de la guia i pautes sobre com fer-ne el millor ús possible. A l'apartat 2 "Context" es comparteix una reflexió analítica del racisme en l'àmbit educatiu i com aquest es vincula amb el racisme institucional. A l'apartat 3 "Drets humans i antiracisme" s'argumenta com el racisme vulnera drets i per què és fonamental promoure l'antiracisme. Finalment, a l'apartat 4 "Aplicació d'activitats a l'aula", hi ha un conjunt d'activitats, dinàmiques i pautes de com treballar el visionat de la càpsula amb l'alumnat. La guia també compta amb algunes "preguntes i respostes freqüents" al llarg de la guia que facilitaran la tasca del professorat davant de certes preguntes que és possible que sorgeixin. També compta amb un glossari amb ampliació de conceptes clau per a la formació del mateix professorat.

2 Metodologia

Aquesta guia pretén ser una **eina metodològica de reflexió, anàlisi i conscienciació sobre el racisme** en la seva dimensió més general –com a problemàtica estructural i institucional- i, específicament, en l'àmbit escolar.

Què és l'antiracisme¹?

L'antiracisme és una acció individual i col·lectiva, una manera de pensar i sentir la humanitat des del reconeixement de la seva diversitat i lliure de les pràctiques que fragmenten i desvaloritzen una gran part d'ella. L'antiracisme rebutja l'existència de races, les violències, desigualtats i discriminacions per raons d'origen, religió, llengua, ascendència, nacionalitat, cultura, trets físics o color de la pell, etc. En conseqüència, pretén l'abolició del racisme com a sistema d'opressió estructural en tots els àmbits de la societat i convida a assumir un canvi transformador en les relacions humanes, respectant el dret a les diferències, a la igualtat de tracte i la no-discriminació i, sobre tot, el dret a tenir drets. També promou la cura col·lectiva de la comunitat humana des de l'enfortiment d'una convivència lliure de violències en la qual el benestar emocional, mental i físic són una prioritat.

2.1 Finalitat i objectius

Aquesta guia és una eina per a acompanyar i complementar el visionat de la càpsula audiovisual “El racisme a les escoles” que té la finalitat **de promoure el pensament crític al voltant del racisme en l'àmbit educatiu i afavorir la igualtat i la no-discriminació**.

Els objectius de la guia són:

- Dotar d'**eines pedagògiques (conceptuals i metodològiques)** per treballar el racisme a les aules.

¹ El concepte sobre antiracisme compartit a continuació està tret de les reflexions i anàlisi situats de les autores de la present guia (perquè són persones en condició de racialització), com una aportació conceptual per a entendre el valor que té l'antiracisme en la construcció de societats lliures de racisme com a sistema d'opressió estructural.

- Proporcionar els **fonaments reflexius necessaris per a què el professorat pugui acompanyar l'alumnat en la presa de consciència sobre el racisme**, al mateix temps que convida a una **formació continuada** i extensa i a la transversalització de l'antiracisme en els diferents àmbits escolars.

2.2 Grup destinatari

Aquesta guia es dirigeix al professorat de centres escolars de manera prioritària. A més, la poden utilitzar altres persones que tinguin entre les seves responsabilitats la formació de la infància i l'adolescència perquè es tracta d'un recurs pedagògic sobre l'antiracisme. L'objectiu és que les persones formadores puguin acompanyar els/les infants i joves en el visionat de la càpsula i en les dinàmiques proposades. El grup destinatari directe de les activitats plantejades són alumnes d'edats a partir de 12 anys. Ara bé, el visionat no compta amb una edat màxima definida i pot ser enriquidor per a qualsevol.

2.3 Pautes per a l'ús de la guia

Per fer ús de la guia hem de tenir present que el racisme és una estructura social que oprimeix i posa en desavantatge a una part important de la humanitat. Aquesta estructura està arrelada en la societat i, per tant, les persones poden tenir biaixos racistes, més o menys visibles o subtils, pel simple fet de formar part de la societat. És per això que la guia comparteix informació clau per al professorat per tal que faci una primera lectura que motivi la seva autoreflexió i reconegui la necessitat de parar atenció a la seva manera de sentir, pensar i comunicar en l'aula. També, per a què prengui consciència dels propis biaixos racistes i de l'espai que ocupa en la comunitat educativa, per tal d'iniciar accions antiracistes dins i fora de l'aula.

- **El racisme travessa el cos de les persones que el pateixen.** Quan una persona és discriminada per racisme, no és perquè algú li estigui qüestionant la pròpia manera de pensar, vestir, o tenir una determinada actitud, sinó que li qüestiona el seu cos, la seva pell, els seus trets físics, l'origen, les seves arrels o la seva cultura. És a dir, la seva raó de ser i existir, la seva pròpia humanitat. Per aquest motiu, el racisme implica una violència que pot derivar en una afectació emocional i mental molt greu, que és important tenir en compte quan es treballen accions de prevenció i sensibilització sobre el racisme.

- **Allò personal és polític: l'autoconsciència, l'autopercepció i el privilegi.** És important que cadascú prengui consciència de la seva condició (nivell de vida) i de la posició (poder que té per influir en el seu entorn) que ocupa en la societat i en l'espai on es relaciona. La condició es refereix a la nostra realitat en termes d'accés a drets (salut, educació, treball, alimentació, habitatge, etc.). La posició, en canvi, fa referència al poder i reconeixement que tenim com a persones i ciutadanes a la llar, al barri, a l'escola, a la ciutat. Segons la posició i condició que ocupem, podem estar en avantatge (tenir privilegis) o en desavantatge (patir opressions). Un exemple: és probable que, a l'escola, una alumna blanca i d'origen europeu se senti còmoda amb facilitat a l'aula, ja que existeix una valoració social positiva dels trets físics de la blanquitud. En canvi, és més possible que una alumna afrodescendent de pell fosca pateixi menyspreu per la valoració social negativa del color de la seva pell. Això també fa referència al "privilegi blanc" (definició al Glossari). Així, a l'aula cal parar atenció a aquesta realitat i als comentaris, discriminacions i violències que se'n deriven per tal de contribuir a generar consciència antiracista.
- **La mirada interseccional** permet identificar els diferents motius i situacions de discriminació que poden confluir en una mateixa persona o context. Per exemple: una alumna adolescent racialitzada i en condició de dificultat econòmica, pot patir situacions de discriminació per totes aquestes condicions socials i característiques personals. És possible que, el professorat, pel fet de ser negra, assumeixi de manera inconscient que tindrà un baix rendiment acadèmic (discriminació per racisme); els companys/es la poden fer sentir lletja i menysprear-la (discriminació per racisme i gènere) i potser l'allunyen dels grups per ser empobrida (discriminació per classe social). Cal també mencionar l'impacte que té una situació econòmica familiar de desavantatge sobre el rendiment acadèmic dels alumnes, i l'impacte del racisme sobre l'estabilitat emocional i mental, l'autoestima i la percepció dels espais com a segurs.

Què és la interseccionalitat?

El concepte és desenvolupat als Estats Units a final dels anys vuitanta per Kimberlé Crenshaw (1989); fruit dels debats que s'estaven produint dins els feminismes negres. El concepte va sorgir amb la voluntat de descriure les interconnexions existents entre la "raça", classe i el gènere en les dones negres i quin impacte tenia en les seves vides en termes de poder, identitat i igualtat. Posteriorment es va estendre per abordar les diverses formes de discriminació i desigualtat per múltiples eixos, incloent-hi qüestions de classe, orientació sexual, edat o identitat religiosa, entre d'altres. (Maria Rodó-Zárate, "Informe de l'Observatori de les Discriminacions a Barcelona 2019").

- **S'enforteix l'autoritat pedagògica del professorat per promoure l'antiracisme.** Sovint, l'alumnat amb qui el professorat tracta no es troba en la mateixa condició i posició que el docent. Per aquest motiu, animem al professorat a llegir amb atenció tots els continguts de la guia, perquè són fonaments analítics que ajudaran a consolidar la seva autoritat pedagògica per a la prevenció del racisme i que li poden permetre identificar, tractar i aturar les dinàmiques opressives racistes que es puguin donar a l'aula de la manera més adient, sense assenyalar ni posar sota el focus aquelles persones que ho pateixen de primera mà.
- **El professorat assumeix un rol d'inducció.** El contingut de la càpsula, a través de les experiències personals de cinc joves, pretén extreure el missatge general implícit que és necessari erradicar i prevenir el racisme a les escoles. El rol del professorat ha de motivar i facilitar la comprensió sobre què és el racisme i com es manifesta a les aules, per tal de promoure una reflexió i conclusió col·lectiva en l'alumnat i contribuir a la creació d'un espai antiracista.
- **La importància del "coneixement situat".** L'anàlisi del racisme i els conceptes relacionats provenen del "coneixement situat" de les persones afectades. És a dir, tots els continguts, referències analítiques i conceptes compartits venen de les experiències viscudes per milers de persones que han patit i pateixen l'impacte del racisme de manera directa. Aquest coneixement situat està recollit a la guia que tens a les mans.

Aquest apartat té la finalitat de contextualitzar i desgranar el racisme a l'entorn escolar. Pretén compartir una mirada crítica sobre com opera el racisme dins l'entorn escolar cap a la infantesa i l'adolescència que el pateix i com aquest context genera una realitat adversa per a les seves vides, la convivència educativa i el desenvolupament cognitiu.

És important reconèixer que l'escola és un dels espais més significatius de producció i reproducció dels imaginaris socials, ja que "l'escola socialitza per la manera com està socialment estructurada, amb l'objectiu de fer viure a les persones certes experiències que les faran accedir a certs significats culturals (de manera que resulten incorporats a la seva identitat, que és construïda així)"². Per això, l'entorn escolar és un espai on es poden reproduir estereotips, prejudicis i estigmatització sobre l'alumnat que prové d'un país estranger no europeu o que, per exemple, té trets físics i color de pell no-blancs. Això duu a una perpetuació del racisme i genera, en conseqüència, discriminacions, desigualtats i vulneració de drets.

Sent la infantesa i l'adolescència etapes centrals en la formació de les persones, l'escola assumeix una responsabilitat fonamental, juntament amb l'entorn familiar i comunitari, per consolidar en cada infant i adolescent els fonaments emocionals, cognitius i socialitzadors que els serviran per a interactuar amb les altres persones. Per tant, si la infantesa es forma en un entorn racista, aquest acabarà afectant la seva conducta i actitud, i és molt probable que reproduïxi pràctiques socials discriminatòries des del moment en què consideri que és normal menysprear i discriminar les companyes perquè tenen un color de pell, trets o origen diferents.

D'on prové la idea de la existència de races?

La idea de l'existència de races prové de la Grècia Antiga. Aristòtil, en la seva obra "Política" va definir el concepte de raça com un poble amb una mateixa biologia, que, segons la seva observació, corresponia amb un nivell de civilització determinat, apuntant segons el nivell científic, cultural i polític. Va concloure que la "raça hel·lènica", a diferència d'altres *races*, era "valenta i intel·ligent", i per això "la més capacitada per governar tothom". És a dir, segons Aristòtil, tenia capacitat per esclavitzar i dominar les altres *races* considerades inferiors.

² Fernández Palomares, Francisco. "Sociología de la Educación". PEARSON EDUCACIÓN, S. A. Madrid (España).

A finals del segle XVIII, Immanuel Kant va explicar l'evolució de la humanitat vinculant la biologia amb la civilització i la intel·ligència, concloent que la humanitat existia en la seva perfecció més gran en la raça blanca, perquè encarnaven els talents necessaris per a la “cultura de la civilització”. Sobre aquestes bases, Charles Darwin va teoritzar sobre l'evolució en la natura en les obres “L'origen de les espècies” (1859) i “L'origen de l'home” (1871), i dividia la humanitat entre la “raça civilitzada” i la “raça salvatge”.

3.1 Què és el racisme?

El **racisme**³ és un rebuig obert o una agressió directa cap a una persona o grup de persones pel seu color de pell o trets fenotípics, on s'articulen les dimensions interpersonal, institucional i cultural. Existeix la percepció que la societat no és essencialment racista perquè s'ha naturalitzat el racisme; el qual s'expressa en un ventall molt més ampli d'actes, que van des de la negació del racisme (o creure que és una cosa del passat o només de persones d'ultradreta); l'exotització, l'estrangerització, el paternalisme, la infantilització, els sentiments de superioritat; l'exclusió o el rebuig (desconfiar, deixar de banda, ignorar, no deixar participar o no parlar amb una determinada persona) a la burla o ridiculització, l'insult o agressió verbal, l'amenaça, la intimidació, l'assetjament (tant personal com, sobretot, a través d'internet i d'altres tecnologies), o, fins i tot, el robatori, l'agressió física i l'agressió sexual.

Si no existeixen les races, per què parlem de racisme?

El racisme és una construcció social, política i històrica que es basa en la supremacia blanca. El concepte de raça és la base de la dominació i opressió de determinades persones i grups de persones en benefici d'una part de la societat que la crea, les societats blanques occidentals. Tot i que s'ha refutat l'existència de races ja que no té cap fonament científic, hi segueix havent una creença generalitzada de l'existència de races que serveix per legitimar el racisme. És a dir, el fet que no existeixin les races no vol dir que no existeixi el racisme.

Les formes de racisme menys visibles són presents a la nostra societat de manera quotidiana, més subtil i que pot ser fins i tot inconscient. Es tracta de situacions que són viscudes sovint amb resignació, menystenint-ne la importància, però que generen exclusió i desigualtat, i que són manifestacions de discriminació. En podem trobar mostres quan, per exemple, ens sorprèn que una persona afrodescendent estigui ocupant un lloc de feina qualificat, o quan normalitzem que una família migrada no participi en les decisions de la nostra comunitat de veïns per diferències lingüístiques o culturals.

³ Concepte extret de la Mesura de Govern Barcelona Antiracista 2022-2025 de l'Ajuntament de Barcelona.

Se'n riuen de mi perquè soc X (per exemple: gras/tenir accent de poble). Això és racisme?

Mentre que el racisme és un tipus de discriminació, cal tenir en compte que només aquelles discriminacions que es donen amb motiu d'origen ètnic o nacional, color de pell, creences religioses o pràctiques culturals són racisme. És possible patir discriminació per motius diversos (pes corporal, ús d'una llengua determinada, edat, orientació sexual, expressió de gènere, etc.), però patir discriminació no vol dir patir racisme.

A més, el racisme és un sistema estructural d'opressió, dominació i inferiorització d'un grup sobre altres, que es fonamenta en la racialització de les diferències (la creença de l'existència de races en la humanitat) i té les seves arrels en el colonialisme que persisteix encara avui en dia⁴. Per això s'afirma que el racisme té un caràcter sistèmic, i encara que no és l'únic sistema de dominació existent, sí que és l'únic que es basa en un mecanisme particular d'inferiorització de "l'altre/a" mitjançant una diferenciació reduccionista i determinista: la racialització.

I una persona blanca, pot patir racisme?

Recorda: El racisme és un tipus de discriminació estructural. Una persona blanca no pot patir racisme perquè no hi ha cap estructura social ni institucional que desfavoreixi de manera estructural i sistèmica a les persones blanques. Podrà rebre discriminació per altres motius, però mai per motiu racista.

La **racialització** és el procés social i polític que crea, manté i dona significat als conceptes de raça. Consisteix en un procés de categorització, alterització i marginació a través de sistemes, eines i pràctiques socials⁵. La racialització implica una diferenciació essencial entre grups humans: la complexitat de cada persona es veu reduïda a unes característiques com fenotip, color de pell, identitat cultural, religió, idioma, origen ètnic, etc. i es crea una relació determinista entre aquestes característiques i la manera de ser d'una persona.

⁴ El racisme forma part del procés civilitzador colonial que imposa un únic sistema i model de desenvolupament de la humanitat en l'àmbit econòmic, polític, social i mediambiental, i que per imposar-se, necessita fer creure que hi ha poblacions i territoris als quals se'ls poden extreure els recursos i se'ls pot violentar, amb la finalitat de sostenir el model de vida d'una part de la humanitat que es considera privilegiada, sense tenir en compte els danys que els pugui causar a les poblacions i territoris que s'espolien i violenten.

⁵ Inspirat pel glossari d'Equinet fet per Alfiaz Vaiya.

És a dir, la racialització ens permet actuar com si les persones, segons aquestes característiques, tinguessin un valor superior o inferior. Això passa sovint de manera inconscient, ja que el racisme es reproduïx també a través de diversos mecanismes socials que configuren el biaix implícit que fem servir les persones quan interactuem. Aquest biaix determina l'adopció d'actituds i respostes diferents en funció del fenotip de la persona amb qui interactuem, el seu color de pell, el seu nom o cognom, etc.

Si faig un comentari racista sense la intenció de fer mal, no és racisme, oi?

Un comentari racista no deixa de ser racista pel simple fet de fer-lo sense la intenció de fer mal. Independentment de la intenció, el comentari racista generarà malestar en la persona afectada. Per exemple, és natural que companys/es de classe es puguin ofendre si et senten dir expressions racistes com "això em posa negre/a", "ho he comprat al *paki*", etc. Hem de ser conscients de com parlem i ens comportem.

La racialització, per tant, fragmenta la comunitat humana, generant discriminació entre les persones perquè estereotipa, genera prejudicis i estigmatitza promovent una manera d'actuar que insinua que només les persones blanques són perfectes i que les persones que no són blanques són imperfectes, posant el focus racialitzador en les persones no blanques. Així, es pot evidenciar que la racialització és un factor o condició d'opressió perquè col·loca en una "zona de no existència" (invisibilitzades, il·legitimades) a les persones que són racialitzades. Quan es diu que una persona o persones estan en "condició de racialització", vol dir que són llegides des de la idea equivocada que pertanyen a una raça diferent i a més, una raça entesa com a inferior.

Si una persona en condició de racialització fa bromes racistes sobre la seva condició, jo també les puc fer?

És possible que aquesta manera d'actuar, mitjançant l'autoburla, sigui un mecanisme d'autodefensa de la persona que pateix racisme davant les violències viscudes a diari. Que una persona en condició de racialització faci bromes racistes sobre la seva condició no dona permís a ningú a fer el mateix sobre la seva persona, per molt propera que sigui.

3.3 El racisme institucional en l'àmbit educatiu

El **racisme institucional** és el conjunt de polítiques, pràctiques i procediments que beuen de l'estructura social racista i, a través del poder pràctic i simbòlic que mantenen les institucions, perjudiquen a les persones que viuen en condició de racialització, impeding que puguin assolir una posició d'igualtat. El terme institucional inclou qualsevol pràctica, discurs o idea relativa a un organisme o entitat que exerceix una funció d'interès públic, independentment de que la seva titularitat o gestió sigui pública, privada o mixta.

Aquesta dimensió institucional del racisme s'expressa de dues maneres: sense actors (mitjançant normes, lleis, reglaments, polítiques públiques, mecanismes d'assignació i accés a recursos, etc.), i amb actors (pràctiques de representants institucionals, discursos polítics, pràctiques d'empleats públics encarregats d'aplicar les lleis i implementar polítiques, programes i mesures siguin econòmiques, urbanístiques, socials, culturals, educatives, etc.). Per tant, l'escola com entitat que exerceix una funció d'interès públic, té una obligació en la prevenció del racisme institucional.

El racisme institucional a l'escola s'evidencia quan:

- Les **normes, mesures i procediments** de l'àmbit educatiu **reproduïen desigualtat i limiten els drets humans** de les persones que estan en condició de racialització. Un exemple n'és el "currículum ocult" (veure Glossari).
- Les **polítiques educatives tenen efectes discriminatoris directes o indirectes**. Un exemple és quan es permet la segregació escolar, que és la distribució desigual de l'alumnat entre els centres educatius d'un territori. Aquest fet provoca que alguns centres tinguin un percentatge d'alumnat d'origen immigrant o amb necessitats socioeconòmiques més grans, fet que genera desigualtat en l'aprenentatge i d'oportunitats⁶.
- El **material educatiu i els recursos pedagògics mostren una visió incompleta i desigual de la història de la humanitat** que posa el Sud Global en una posició de desavantatge. Exemples: mai es parla en els llibres d'història sobre l'existència dels zoològics humans en què s'exposaven a famílies senceres negres; al Museu de Banyoles es va dissecar i exposar fins l'any 2000 un home negre de l'actual Botswana; la primera universitat del món va ser fundada per una dona al Marroc i no és un fet sobre el qual s'aprèn a l'escola.

⁶ L'informe del Síndic de Greuges La segregació escolar a Catalunya (I): la gestió del procés d'admissió d'alumnat (2016), en referència a la distribució escolar de l'alumnat immigrant a Catalunya, indica que: Els nivells de segregació escolar a l'educació primària i secundària superen els nivells de segregació urbana a la majoria dels municipis. Per a saber-ne més sobre la segregació escolar i els afectes sobre l'alumne: https://www.uoc.edu/portal/ca/news/actualitat/2009/noticia_217.html

- Quan l'**escola no reconeix les aportacions d'altres cultures al procés de desenvolupament humà**, perpetuant la mirada etnocèntrica en la societat, perquè consolida la creença que el grup ètnic propi (el espanyol) és el més important, o que alguns o tots els aspectes de la cultura pròpia son superiors als d'altres cultures. Exemples: quan considera les produccions culturals de cultures no europees com si fossi artesanies i no art; o quan no es reconeix l'arquitectura inca i egípcia com significatives i no és mostra es seu alt grau de l'ús de les matemàtiques i l'arquitectura geomètrica.
- Quan hi ha un buit a les escoles i es comprova que l'alumnat no té **referents de persones no-blanques que han sigut importants per a la història de la humanitat** en tots els àmbits d'aprenentatge.
- El professorat de l'escola no és un **reflex de la diversitat de la societat de les nostres ciutats**. És necessari que l'alumnat tingui **referents educatius** amb qui es pugui sentir identificat i motivat i enfortir així la seva identitat i autoestima.
- Els discursos del professorat i personal educatiu **legitimen el menyspreu de l'alumnat** en condició de racialització, quan, per exemple, associen situacions discriminatòries a "coses de nens", obviat la dimensió estructural del racisme i el rol de responsabilitat i obligatorietat que hi té l'escola.
- Es perpetuen **accions paternalistes, assimilacionistes o eurocèntriques** a les aules o a l'escola a través de pràctiques que no tenen en compte les necessitats reals i interessos de l'alumnat en condició de racialització. Un exemple és el tracte amb llàstima.
- **No s'actua davant de situacions de racisme** amb efectes discriminatoris exercits per les persones que representen i treballen en la institució educativa.

Drets humans i antiracisme a l'escola

El racisme vulnera els drets humans perquè genera violències, desigualtats i discriminacions. Per això, la **prevenció i erradicació del racisme és una qüestió de drets humans**.

El racisme, com a tipus de discriminació, està prohibit segons marcs nacionals, europeus i internacionals. Des de l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Drets Humans se sosté que "la discriminació constitueix una font recurrent d'inhabilitació i de negació de drets, llibertat i dignitat i, malgrat els nombrosos esforços de la comunitat internacional, el racisme i les pràctiques racistes continuen produint-se de manera subtil, viciosa i insidiosa". La Comunitat Europea va prohibir qualsevol forma de discriminació l'any 2000, i pel que fa a Catalunya, la Llei 19/2020 d'Igualtat de Tracte i No-Discriminació protegeix el dret a la igualtat i la no-discriminació com a condició necessària per evitar la vulneració de la resta de drets i identifica el racisme com una forma de discriminació que s'ha de prevenir, erradicar i sancionar.

El racisme també vulnera els drets de la infància i l'adolescència⁷. Per exemple, la Llei catalana dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència (2010), fa referència al dret de ser escoltat i manifestar opinions, a la protecció, a la no-discriminació, a la participació activa, al foment i suport a l'educació, a la protecció de l'honor i la dignitat, a un nivell bàsic de benestar, etc. El racisme, però, vulnera tots aquests drets perquè genera espais de por, inseguretat, menyspreu, invisibilitat i no reconeixement, i fan que l'alumnat racialitzat no vulgui estar a l'escola o baixi el seu rendiment escolar, privant-lo així del seu dret a l'educació i a una educació de qualitat.

La prevenció i erradicació del racisme a l'escola contribueixen a protegir i garantir els drets humans de tot l'alumnat. L'actual currículum educatiu de Catalunya (Decret 175/2022) no incorpora de manera explícita la perspectiva antiracista. Però si estableix alguns principis, objectius i competències que clarament coincideixen amb aquesta perspectiva. Una mostra seria l'article 2 quan es parla d'educació inclusiva es fa referència explícita a una "...perspectiva global intercultural i no etnocèntrica ni androcèntrica..". Aquesta mirada és una porta oberta a transformar les escoles com espais on promoure i garantir la dignitat humana.

⁷ Aquests drets estan reconeguts en la Declaració Universal dels Drets Humans (1948) i la Convenció sobre els Drets de l'Infant (1989), i una menció sobre com aquests drets es veuen sistemàticament vulnerats en un espai on hi opera el racisme. Cal destacar també que molts dels articles d'aquests marcs legislatius internacionals es repeteixen en la legislació catalana.

4.1 L'antiracisme: una pràctica necessària per transformar la educació

L'antiracisme consisteix en el procés d'identificar activament el racisme per tal de desconstruir-lo, ja que l'objectiu de l'antiracisme recau en canviar les polítiques, comportaments i creences que perpetuen els imaginaris i accions racistes. Ser antiracista no és una ideologia, sinó que l'antiracisme s'arrela en l'acció de prendre passos per eliminar el racisme en tots els nivells: individual, institucional i estructural.

El racisme actua de manera sigil·losa dins nostre i dins les nostres societats. Naixem en societats estructuralment racistes, i és per aquest motiu que l'antiracisme, precedit per la identificació del racisme i l'acció antiracista que se'n deriva, és imprescindible.

Més enllà de reconèixer el racisme i començar a desmantellar-lo, és necessari naturalitzar la diversitat que conforma les nostres ciutats. Per a fer-ho, el reconeixement de "l'altre/a" en tota la seva diversitat és un pas fonamental que implica alliberar-nos dels prejudicis, estereotips i estigmes; prendre consciència d'on provenen i com influeixen en les nostres pròpies formes de pensar, actuar i relacionar-nos. Una mirada que reconeix la diversitat humana sense tenir en compte els canons apresos, per exemple, implica una manera de sentir i pensar la vida on el color de la pell, l'origen, la nacionalitat, la cultura, la llengua, la religió i la identitat de l'altra persona són elements d'enriquiment, mai de desvalorització ni de rebuig.

L'antiracisme a l'escola implica:

- **Desmuntar la racialització.** Cal evitar interpretacions equivocades entre els alumnes vinculades amb estereotips i prejudicis, deterministes de les seves capacitats i que generin violències.
- **Reconèixer que som una comunitat humana,** independentment de l'origen, arrels, color de pell, cultura, llengua, etc. de cada persona. No s'han d'ignorar les diferències entre les persones, s'han de veure com un enriquiment.
- **Evidenciar que el racisme és un mecanisme d'opressió.** Fer generalitzacions sobre estereotips, insults racistes i altres violències generen una situació d'opressió que té un efecte directe sobre l'autoestima, la salut i les sensacions de seguretat, motivació, solitud, etc. de la persona que ho pateix.
- **Protegir i promoure els drets humans.** El dret a la igualtat de tracte i no-discriminació és imprescindible.
- **Fer memòria històrica del colonialisme, l'esclavitud i tot el procés històric de la racialització i el racisme.** La història dominant i que hem après ha estat escrita per aquells que van conquerir, dominar i oprimir. És necessari evidenciar la història invisibilitzada i silenciada per no tornar a repetir errors històrics fonamentats en el racisme i reconèixer que hi ha altres sabers i maneres de sentir i pensar la vida. El professorat té una capacitat d'incidència i de generació de canvi molt important més enllà dels materials formatius establerts.
- **Una acció de cura comunitària per a viure bé.** Cal assegurar-nos que les escoles són un espai segur per a tot l'alumnat, que siguin espais lliures de violències, espais segurs on l'autoestima i capacitats emocionals, intel·lectuals i cognitives siguin enfortides

5 Proposta d'activitats

A continuació, proposem una sèrie d'activitats per a desenvolupar a l'aula al voltant del visionat de la càpsula "El racisme a les escoles". La durada de la sessió és 1h i 30 minuts, però el professorat també pot decidir quines activitats realitzar segons el temps de què disposi.

Cada activitat està estructurada de la mateixa manera: indica la duració, l'objectiu, una descripció del què s'ha de fer i unes pautes per desenvolupar l'activitat de manera efectiva. També, en l'apartat "Annex 3" s'hi trobarà un glossari on es desenvolupen conceptes clau per a contribuir a aterrar l'acció d'inducció durant la sessió.

Activitat A. Prèvia a la visualització de la càpsula

Duració: 15'

Objectiu: Posar les alumnes i la percepció social dels seus cossos al centre per tal d'entendre quines són les discriminacions que les travessen i començar a identificar possibles situacions de racisme.

Descripció: Es llança la següent pregunta al grup classe: *Qui ha sentit alguna vegada que alguna de les seves característiques físiques son motiu d'incomoditat en altres persones? És a dir: Per exemple, hi ha algú que alguna vegada ha sentit que incomodava, o s'ha sentit incòmode, pel seu tipus de cabell? O pel seu color de pell? O per la forma dels seus ulls? O per la forma del seu cos?*

Pautes: Convidar a les intervencions voluntàries i compartides amb el grup classe. S'escolten totes les aportacions una per una, agraint-les de manera individual i anotant paraules clau a la pissarra de cadascuna de les intervencions. Quan les intervencions finalitzen, s'analitza el contingut de la pissarra amb les següents preguntes: allò compartit té a veure amb discriminacions? Es tracta de discriminacions per racisme? Cal recordar que totes les intervencions són vàlides, tenint present que s'està buscant l'objecte de la *incomoditat* per tal d'identificar estigma i prejudici davant de trets físics o que apel·lin a la ètnia o cultura de membres de la classe, que són, per tant, fruit del racisme.

Adaptació: Si el grup classe no és molt participatiu, es pot fer la tasca a nivell individual reflexionant i escrivint-ho en un paper i que després el professorat, aleatòriament, llegeixi algunes de les respostes. Es tracta d'una activitat introductòria, per tant, es recomana que no s'allargui més del temps indicat.

Activitat B. Visionat de la càpsula “El racisme a les escoles”

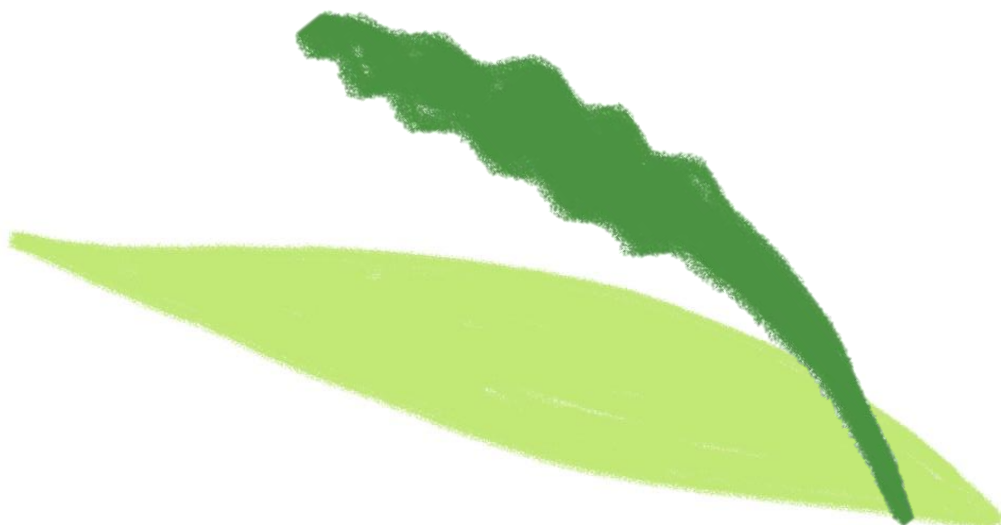
Duració: 15’

Objectiu: Motivar el pensament crític al voltant del racisme i afavorir la igualtat i la no-discriminació entre l'alumnat a les escoles i en la societat a través dels testimonis de joves que en viuen les conseqüències en primera persona, i també a través de les seves demandes, necessitats i propostes de canvi per a unes escoles antiracistes i una societat més justa.

Descripció (sinopsis): Els discursos espontanis de cinc joves sobre les seves experiències personals donen a conèixer situacions de racisme a les aules, posant en qüestió el racisme institucional en l'àmbit educatiu. Parlen del rol del professorat, de la normalització del racisme a l'escola, dels estigmes, els estereotips i prejudicis en relació amb el color de pell, l'origen, la nacionalitat i les capacitats cognitives en relació a l'alumnat en condició de racialització. Reflexionen sobre el currículum ocult, la minimització de les actituds racistes a l'escola, la negació, el silenci i la invisibilització del procés històric de la racialització. Finalment, comparteixen què li dirien al seu “jo” del passat, aportant consells per atenuar els efectes del racisme sobre la pròpia persona.

Pautes:

- Abans de veure la càpsula s'ha de demanar silenci i atenció perquè a través del seu contingut es treballaran activitats a l'aula. S'ha de comprovar prèviament que tingui bon so i que la pantalla tingui bona resolució.
- El visionat del vídeo pretén suscitar l'interès sobre el racisme a les aules per tal de generar debat i provocar respostes actives a la problemàtica. Permetrà confrontar i contrastar idees i enfocaments diferents, basats en experiències pròpies viscudes o testimoniades de l'alumnat.
- El vídeo ajuda a revelar significats i concepcions ocultes i potser difícils d'abordar sense els testimonis dels joves que hi participen. Si és necessari, es poden tornar a reproduir fragments del vídeo, a partir dels quals es pugui generar discussió i anàlisi.
- El professorat ha de mantenir un rol actiu a l'hora de destacar reflexions significatives i dirigir el debat en les activitats plantejades en aquesta guia.

Activitat C. Reflexió col·lectiva sobre la càpsula

Duració: 30'

Objectiu: Dur a terme una reflexió activa i grupal per a la comprensió de l'impacte del racisme. Compartir sentiments, dubtes i pensaments al voltant del racisme a les escoles.

Descripció: El professorat pot triar l'opció que consideri més adient tenint en compte el perfil participatiu de l'alumnat.

Opció 1. Treball en grup classe. Conversa amb el grup classe sobre el contingut de la càpsula. Preguntes per a guiar la conversa/debat:

1. A la Leyao li deien "xinita" a classe, amb l'ús de diminutiu. Ella diu que no és només el significat literal de la paraula, sinó que hi ha alguna cosa al darrera. A què creus que es refereix?
2. Quan la Leyao explica la situació del racisme al seu professor, li diu que no pateixi, que ella és molt guapa i que ella s'ha d'acceptar. Què opines sobre aquesta resposta? Com creus que podria actuar el professorat davant de situacions de racisme?
3. En Narcís parla de l'esclavització de persones i l'enriquiment de famílies catalanes en aquest comerç brut. Per què hi ha persones que no veuen problemàtic el fet d'esclavitzar persones si amb la riquesa contribueixen millorar la societat (per exemple construint un hospital)? Creus que és legítim?
4. En Quique i l'Aster mencionen alguns estereotips que existeixen sobre les persones negres. Creus que aquests estereotips també existeixen sobre les persones asiàtiques? I gitanes? I del continent llatinoamericà? I de les persones blanques?
5. La Lua explica la situació amb el cap d'estudis de la seva escola, i diu que per a un home blanc o una persona que no pateix racisme, li és més difícil de detectar el racisme. Què en penses?
6. Què significa "racisme" per vosaltres?
7. A la teva escola han passat o passen situacions com les que es mencionen en el vídeo? En cas afirmatiu, Si sí, què creus que es podria fer per evitar aquestes situacions?
8. Havent escoltat a aquests cinc joves, considereu que existeixen varies races en la humanitat o només hi ha una comunitat humana?

Opció 2. Treball en grups reduïts. Cada grup escull una de les següents afirmacions o experiències compartides en el vídeo. Hauran de debatre i escollir tres motius pels quals estan d'acord amb l'afirmació o per quins motius els ha cridat l'atenció. Després, es comparteixen amb la resta de grups i, com a grup classe, s'hi afegixen més motius.

Afirmacions aportades per les participants del vídeo:

- Em deien "xinita" o coses així despectives, amb diminutiu darrera, que anaven amb mala intenció. I la gent em deia "però és que és el que ets". I jo els deia, "ja, però és que darrera d'aquest comentari hi ha alguna cosa més, no és només la paraula, el significat literal, hi ha alguna cosa darrera."
- Els professors no eren realment un mitjà, tancaven els ulls i deien que era una cosa infantil, deien "tu tranquil·la que tu ets molt guapa, i és igual, tu t'has d'acceptar, i la resta... són nens, ja madurareu".

- Una vegada em ve un noi de la meva classe i em diu: Per què et dius Narcís? T'hauries de dir Moussa o Malik, o alguna cosa així. Per què no ets musulmà, si ets negre?" Ho he dit mil vegades que sóc nascut aquí, la meva mare és de Senegal i no és musulmana.
- També s'esperava que fóssim els més ràpids. Sempre lo típic: els negres han de ser ràpids.
- Li va ofendre moltíssim que li digués que era un home blanc. Al final no va passar res. Quan passen coses així, penses, "la propera vegada millor no em queixo"

Pautes: Dinamitzar les intervencions grupals guiant cap a les respostes i la perspectiva més apropiada. Aquí algunes pautes de resposta a les preguntes de la Opció 1, son vàlides també per la Opció 2.

1. Fins fa relativament poc, s'ha considerat de manera general que anomenar les persones per la seva ètnia o color de pell era un insult. Per aquest motiu s'ha recorregut sovint a l'ús del diminutiu per a fer referència a algú pertanyent a una ètnia o per algun tret físic. Com per exemple "nen negret", "xineta", etc. No obstant això, l'ús d'aquestes paraules en format diminutiu és discriminatori perquè empetiteix a la persona i fa evident la jerarquia social en què la persona blanca es creu superior. És evident que tot depèn del context i la forma (no és el mateix referir-se a algú dient "el negre aquell" que dient "el futbolista negre de l'equip") i que paraules com "negre", "xinès" o "marroquí" no són insults com a tal i no haurien de ser paraules a evadir.
2. La resposta del professor no és adient. L'hauria d'haver escoltat amb deteniment, sense minimitzar la seva experiència. Hauria de legitimar la seva experiència i no dir-li que "s'ha d'acceptar". Dient-li això, carrega a la Leyao, que en aquesta situació és víctima de racisme, amb el pes de solucionar la situació. La posa a ella i a la seva percepció i subjectivitat com a centre del problema, quan el problema es troba a l'exterior, en el company/a que està fent les accions racistes i en el rol del professorat en actuar-hi.
3. No és legítim. Es basa en la creença que les vides de les persones en condició de racialització tenen un valor molt inferior a les vides de persones blanques. Encara que avui en dia no es comercialitzi amb persones amb la impunitat de llavors, aquesta creença de jerarquia i valor de les vides segons el color de pell encara està vigent. Un exemple és el tracte diferenciat que reben les persones que fugen de la guerra d'Ucraïna, que són blanques i tenen totes les facilitats per a obtenir refugi i accés a protecció i drets, mentre que les persones que fugen de la guerra del Sudan, que son negres, no tenen accés a vies legals ni segures per a buscar protecció fora dels seus països. Els cossos no-blancs estan exposats a uns nivells de violència als quals els cossos blancs mai es veuran exposats. A més, cal fer memòria històrica i recordar que la riquesa del Nord Global d'occident s'ha construït a través de la colonització, el treball forçat de persones esclavitzades, l'espoli dels continents colonitzats i les pràctiques neocolonials vigents avui en dia. Per exemple, edificis emblemàtics de Barcelona com el Teatre del Liceu, entre molts altres de la època modernista, van ser construïts amb els diners d'esclavistes catalans.

4. Sí que existeixen envers les persones en condició de racialització, les podem anomenar molt clarament. Només no existeixen cap a persones blanques, perquè com s'ha explicat anteriorment, les persones blanques no poden patir racisme (discriminació sí, però mai per motiu racista). Aquesta societat entén la blanquitud com l'estàndard o la unitat de mesura. També, mentre que una persona no-blanca (afrodescendent, per exemple) viu amb la càrrega social de representar tota la seva comunitat o la comunitat amb la qual se l'associa, això no passa amb una persona blanca. Un exemple: si una persona afrodescendent és enxampada robant menjar en un supermercat, automàticament s'associarà aquest acte comès per una persona a tota la seva comunitat. Es crearan discursos de "totes les persones afrodescendents roben". Com actua una persona, afecta a tota la seva comunitat. En canvi, si una persona blanca roba en un supermercat, mai ningú dirà que "totes les persones blanques roben". A més, no existeix una "comunitat blanca" perquè les persones blanques són tractades com una majoria dominant a nivell mundial (quan, en realitat, les persones blanques constitueixen aproximadament el 15% de la població mundial). Reduccionisme racista.
5. El procés de deconstrucció i construcció en antiracisme és necessari en tothom perquè totes tenim biaixos racistes. No obstant això, és més probable que una persona en una posició de privilegi i poc conscient de la posició que ocupa en la societat tingui més dificultats a l'hora de detectar el racisme, perquè no l'ha patit mai. A més, aquest procés implica assumir un rol de possible perpetrador de violències, motiu pel qual moltes persones es posen a la defensiva encara que no se les estigui atacant personalment. Aquesta reacció apunta a la fragilitat blanca (veure definició al Glossari).

Existeix la possibilitat que aquesta activitat generi resistència, rebuig o dolor entre l'alumnat. Cal tenir present que això configuraria una resposta normal, perquè la socialització del racisme està naturalitzada en el nostre inconscient. Quan es presentin aquestes situacions, cal escoltar i evitar conflicte de confrontació entre l'alumnat. Es recomana generar un ambient de tranquil·litat a l'aula, permetre l'expressió respectuosa i ordenada i donar espai als sentiments amb el respecte envers als companys/es sempre per davant.

Activitat D. Conclusió activa sobre com prevenir el racisme

Duració: 30'

Objectiu: Reflexionar de manera col·lectiva com l'alumnat pot prendre un rol actiu en la identificació, prevenció i erradicació del racisme a les escoles.

Descripció: El professorat pot triar l'opció que consideri més adient tenint en compte el perfil participatiu de l'alumnat.

Opció 1. Vindicativa. Diàleg col·lectiu amb el grup classe per a redactar un manifest contra el racisme en l'escola, que tingui cinc idees i compromisos per tal de prevenir i erradicar el racisme. S'obre la paraula en relació amb situacions de racisme que l'alumnat hagi viscut o presenciat a l'escola i a partir d'aquí es pensen propostes contra el racisme. El professorat escriu a la pissarra les propostes i després es fa una aprovació col·lectiva del manifest i es demana a alguna alumna/e que pugui transcriure el contingut en un paper per penjar a l'aula. El manifest es pot redactar així: "Els i les alumnes de l'aula X del nivell X i en l'escola X, assumim els següents compromisos per a prevenir i erradicar el racisme de la nostra l'escola: (redactar entre cinc i deu compromisos)"

Opció 2. Creativa. Creació d'un mosaic col·lectiu que abordi com evitar i erradicar el racisme, a partir d'una acció creativa col·lectiva que evidenciï un missatge alliçonador i reflexiu sobre l'antiracisme. Es pot exposar a l'escola en alguna fita clau, com per exemple: 30 de gener Dia de la Pau, 21 de març Dia contra el racisme, 21 de maig de Dia de la Diversitat Cultural, 10 de desembre Dia dels Drets Humans, 18 de desembre Dia del Migrant, entre d'altres.

Material: Revistes, diaris, imatges impreses, tisores, cola, fulls grans, cartolines, retoladors, etc.

Pautes: Totes les aportacions són benvingudes, cal recordar a l'alumnat el caràcter estructural del racisme i entendre els límits que això planteja, però animant la seva participació propositiva i creativa. Un decàleg és un compromís col·lectiu que pot ajudar a recordar, fer memòria d'allò que hem de tenir en compte per a prevenir i erradicar el racisme. El mosaic és un missatge significatiu que també ens fa memòria d'allò que volem canviar en la nostra comunitat educativa. Sigui el decàleg o el mosaic, es tracta de dos productes que tenen la finalitat de fer una conclusió col·lectiva sobre l'antiracisme, perquè en si mateixes son pràctiques antiracistes.

Bibliografia i recursos

Ajuntament de Barcelona. (2022). *Per una Barcelona antiracista 2022-2025*. <https://ajuntament.barcelona.cat/dretsdiversitat/sites/default/files/Mesura%20govern%20antiracista.pdf>

Anta Diop, C. (2012). *Naciones negras y cultura*. Editorial Bellaterra.

Davis, A. (2005). *Mujeres, Raza y Clase*. Editorial Akal.

Drosser, C. (2021). *100 niños: Lo que nos cuentan los números*. Editorial Siruela.

Fanon, Frantz. *Piel negra, máscaras blancas* (1952). Éditions du Seuil.

Generalitat de Catalunya. (2020). Llei 19/2020, del 30 de desembre, d'igualtat de tracte i no-discriminació. <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=890227>

Hooks, B. (2021). *Enseñar a transgredir*. Editorial Capitan Swing.

Jimenez, N., Agüero, S. (2020). *Resistencias gitanas*. Editorial Libros.com.

Lorde, A. *La hermana, la extranjera*. (2003). Editorial Horas y Horas,.

Quijano, A. (2014). *Colonialidad del poder, eurocentrismo y América Latina*. CLACSO.

Thiong'o, N. (2015). *Descolonizar la mente*. Editorial Debolsillo.

Zhon Wu, Q. (2021). *Gente de aquí, gente de allí*. Editorial Astiberri.

Recursos multimèdia

Conaped México. (2015). Poderoso mensaje de Lituania contra el racismo. [Vídeo]. <https://www.youtube.com/watch?v=v52BzCXn2r4>

Fanpage.it. (2016). Doll Test - Los efectos del racismo en los niños [Vídeo]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=qGDvt4yKtiM>

Federación SOS Racismo. (2017). Una cámara oculta capta la reacción de la gente ante el racismo. <https://www.youtube.com/watch?v=MxhKeOseu0c>

Music MGP. (2015). Victoria Santa Cruz - Me Gritaron Negra (Afro Perú) [Vídeo]. <https://www.youtube.com/watch?v=cHr8DTNRZdg>

Nostresport. (2019). Héroes de Hoy: cortometraje para luchar contra la discriminación. [Vídeo]. <https://www.youtube.com/watch?v=KbykUObdjFU>

PasoViral. (2014). Tzafar - corto anti-racismo. [Vídeo]. <https://www.youtube.com/watch?v=otUJkN7NeAI>

Young, A. (2018). La carrera del privilegio [Vídeo]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=WNHw5eVzv5U&t=1s>

Glossari

Racisme. El racisme consisteix en una estructura social jeràrquica opressiva que ha col·locat històricament les persones europees blanques com a model a seguir quant a raó, moral, i bellesa, i a la resta de persones i comunitats (racialitzades no-blanques) en una posició d'inferioritat. El racisme s'expressa a través d'actituds, accions, polítiques institucionals i normes opressives i violentes i té un efecte sobre el benestar físic, emocional i psicològic de les persones que el pateixen, amb efectes també sobre la seva economia i relacionament dins la societat. S'observa també en l'accés desigual a drets segons la racialització de les persones i en el fet que algunes vides valguin més que d'altres.

Discriminació. Qualsevol distinció, exclusió, restricció o preferència, que es basi en qualsevol motiu, com ara raça, cultura, origen ètnic, nacionalitat, orientació sexual, religió, discapacitat física o altres característiques, que no sigui rellevant per al tema en qüestió.

Racialització. La racialització és una pràctica socialitzadora que fragmenta la comunitat humana segons la invenció de les categories de "raça". La creació d'aquestes categories pretén interpretar la diversitat humana des d'una perspectiva multiracial, sostenint que existeixen diferents "races" i fent creure que l'europea blanca és la més legítima i el criteri de referència de l'ésser humà. Així, s'estableix que totes aquelles persones i comunitats que no entren dins la categoria de "blanques", es converteixen en "racialitzades", formant part de l'alteritat i se'ls atorga socialment menys valor com a cossos que no són blancs.

Persones racialitzades. La racialització consisteix en una categorització jeràrquica de les persones. Les persones blanques són categoritzades de manera positiva, perquè segons aquest imaginari pertanyen al grup (racial) dominant i perfecte. En canvi, les persones que no són blanques són categoritzades de manera negativa, perquè segons aquest imaginari pertanyen a grups (racials) considerats inferiors. Les persones racialitzades estan, per tant, sota una condició d'opressió com a resultat del racisme, i entenem per persones racialitzades totes aquelles persones que la societat categoritza com a pertinents a aquelles "races" que no són la blanca. Cal destacar però, que el terme "racialitzat/da" indica una condició social, però no és un criteri identitari. Per aquest motiu, alguns grups d'activistes antiracistes fan referència al terme com a "persones en condició de racialització".

Racisme institucional. El racisme institucional és la pràctica sistèmica que es dona quan el racisme és produït per una institució o per una persona que pertany a una institució. Dins l'estructura social, les institucions mantenen, perpetuen i legitimen el poder polític, econòmic, religiós, etc., així que l'afectació que pot tenir una acció racista provinent d'una institució és molt més gran i significativa que l'afectació que tindria una acció racista individual.

Socialització del racisme. La legitimització i naturalització del fet, erroni, que existeixen races diferenciades en la humanitat i que aquestes diferències generen categories i jerarquies entre les persones. Aquesta socialització del racisme es dona a través d'estigmes, prejudicis i estereotips que es van construir en el procés de racialització i segueixen vigents en les nostres societats.

El racisme, com a estructura sistèmica, institucional i social, l'aprenem de manera inconscient des de petits en participar de la societat i en observar el món i les relacions que s'hi donen.

Negació del racisme / Negacionisme. Ocultar o invisibilitzar un fet racista. També es considera negacionisme el fet de renunciar l'existència o validesa de les experiències viscudes per una persona racialitzada no-blanca. Sovint es dona per la posició de privilegi en què la persona que fa l'acció negacionista es troba en relació amb la persona que viu el racisme.

Simplificació del racisme. La simplificació del racisme té lloc quan la denúncia d'un acte, actitud o atac racista és reduït i minimitzat en magnitud i gravetat. Sovint, no es dona credibilitat a les persones que pateixen racisme, es treu importància a les violències que denuncien i s'apunta a una "hipersensibilitat" de la persona que el pateix. Exemple càpsula: "jugarreta de nens" (Leyao)

Reduccionisme cultural. L'enteniment de tota una cultura, una ètnia o un conjunt de persones agrupades segons criteris aleatoris (per exemple, color de pell) com a un grup homogeni del qual només se'n poden destacar els trets que es consideren exòtics o dels quals se'n pot treure alguna mena de profit (estètic, cultural o econòmic, per exemple).

Memòria històrica. Procés de revisió de la història d'un país o poble per a prendre consciència del passat. Per exemple, quasi totes les societats europees compten amb un passat de conquesta colonial que va comportar el genocidi de milers de persones natives o d'altres ètnies o orígens. És necessari conèixer, revisar, criticar i reconèixer aquest passat colonial per tal que no torni a passar i per tal de fer les reparacions pertinents a les poblacions afectades, que és molt possible que a dia d'avui segueixin patint les conseqüències d'aquest passat colonial a través del racisme estructural.

Privilegi blanc. El privilegi blanc suggereix l'existència de privilegis socials que beneficien les persones blanques europees en certes situacions en comparació amb el que comunament experimenten les persones no blanques en les mateixes circumstàncies socials, polítiques i/o econòmiques. És un concepte utilitzat en perspectives acadèmiques i moviments socials, com en la teoria crítica de la raça i els estudis de la blanquitud, per a analitzar com el racisme i les societats racialitzades influeixen en les vides de les persones blanques o de pell blanca.

Fragilitat blanca. El concepte de fragilitat blanca fa referència a la situació en què una persona blanca se sent fàcilment atacada de manera personal quan es tracten temàtiques sobre racisme en què ella no és la víctima sinó que forma part del col·lectiu opressor degut a l'estructura de racisme sistèmic. La persona blanca es posiciona al centre del discurs com a víctima i no reconeix la seva situació de privilegi en l'estructura social.

Currículum ocult. El currículum ocult fa referència a les lliçons, valors i perspectives no escrites, no oficials i sovint no desitjades que l'alumnat aprèn a l'escola. Si bé el currículum "formal" consisteix en els cursos, lliçons i activitats d'aprenentatge, el currículum ocult consisteix en els missatges acadèmics, socials i culturals no parlats o implícits que es comuniquen a l'alumnat mentre estan a l'escola. Alguns exemples són com interactuar amb els companys, professors i altres adults, com haurien de percebre les persones que són diferents a elles mateixes, o quines idees i comportaments es consideren acceptables o inacceptables.

